

ВІДГУК**офіційної опонентки****докторки юридичних наук, професорки, професорки кафедри
службового та медичного права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка****ЛИТВИН НАТАЛІЇ АНАТОЛІЇВНИ****на дисертацію ВАЛЕНДЮКА ОЛЕГА СЕРГІЙОВИЧА****«Відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам,
унаслідок війни», поданої на здобуття наукового ступеня доктора
філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження зумовлений сучасними викликами, пов'язаними зі збройною агресією Російської Федерації проти України, що спричинила масштабні людські втрати, руйнування інфраструктури, знищення майна, порушення майнових і немайнових прав фізичних та юридичних осіб. У цих умовах особливої значущості набуває формування ефективного правового механізму компенсації завданої шкоди, здатного забезпечити належний захист прав постраждалих осіб як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Актуальність теми обумовлюється також необхідністю вдосконалення цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань, що виникають унаслідок війни, а також потребою вироблення єдиних підходів до визначення видів шкоди, порядку її фіксації, оцінювання та відшкодування. Наявні механізми компенсації характеризуються фрагментарністю нормативного регулювання, складністю процедур доказування, проблемами встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями держави-агресора та заподіяною шкодою, що свідчить про необхідність комплексного наукового осмислення відповідної проблематики.

Водночас дослідження є актуальним і з огляду на розвиток міжнародно-правових механізмів захисту постраждалих осіб, діяльність міжнародних судових інституцій, формування Реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України, а також пошук ефективних моделей репарацій та компенсацій. У цьому контексті науковий аналіз співвідношення національних і міжнародних механізмів відшкодування шкоди має важливе теоретичне та практичне значення.

Варто відзначити, що попри наявність окремих наукових праць, присвячених проблемам цивільно-правової відповідальності, міжнародно-правових аспектів компенсації збитків та захисту прав постраждалих осіб, комплексні дослідження механізмів відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам унаслідок війни, залишаються недостатньо розробленими. Це додатково підтверджує своєчасність і наукову значущість обраної теми дисертаційного дослідження.

Отже, дисертаційна робота О. С. Валендюка присвячена актуальній, суспільно важливій та практично значущій проблематиці, а її дослідження відповідає сучасним потребам розвитку національної правової системи та міжнародно-правових механізмів захисту прав осіб, постраждалих унаслідок війни.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, сформульованих у дисертації О. С. Валендюка є достатньо високим та підтверджується належною методологічною базою дослідження, комплексним характером опрацювання наукових джерел, нормативно-правових актів, матеріалів судової практики та міжнародно-правових документів.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації положень забезпечується чітко визначеними метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження, які логічно узгоджуються між собою та послідовно реалізуються у структурі роботи. Автором використано широкий спектр загальнонаукових і спеціально-юридичних методів дослідження, зокрема діалектичний, системно-структурний, формально-юридичний, порівняльно-правовий, герменевтичний, логіко-юридичний та історико-правовий методи, що дало змогу комплексно дослідити проблематику відшкодування шкоди, завданої унаслідок війни.

Наукові положення дисертації ґрунтуються на аналізі значного масиву національного законодавства, міжнародно-правових актів, практики Європейського суду з прав людини, Міжнародного суду ООН, Міжнародного кримінального суду, а також рішень українських судів у справах щодо компенсації шкоди, спричиненої збройною агресією Російської Федерації. Це забезпечило належний рівень аргументованості висновків та дозволило автору сформулювати практично орієнтовані рекомендації щодо вдосконалення механізмів відшкодування шкоди.

Позитивно варто оцінити прагнення дисертанта поєднати теоретичні аспекти дослідження з аналізом сучасної правозастосовної практики та міжнародного досвіду. Висновки дисертації є логічними, послідовними та випливають зі змісту проведеного дослідження. Запропоновані рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства, гармонізації його з міжнародними стандартами, а також розвитку інституційних і міжнародно-правових механізмів компенсації мають належний рівень наукової аргументації та практичної значущості.

Достовірність та обґрунтованість результатів дослідження також підтверджується апробацією основних положень дисертації у наукових публікаціях автора, виступах на науково-практичних конференціях та семінарах, а також використанням актуальних джерел наукової інформації.

Отже, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації є належним чином обґрунтованими, логічно виваженими та такими, що мають теоретичне і практичне значення для розвитку цивільно-правової та міжнародно-правової науки у сфері відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам унаслідок війни.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх значення.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації О. С. Валендюка, полягає у комплексному дослідженні цивільно-правових та міжнародно-правових аспектів механізмів компенсації шкоди, спричиненої війною, а також у формулюванні нових теоретичних підходів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення відповідного правового регулювання.

У дисертації вперше на комплексному рівні запропоновано методологічний підхід до дослідження механізмів відшкодування шкоди, який поєднує цивільно-правові, міжнародно-правові, соціальні та економічні аспекти наслідків війни. Автором обґрунтовано необхідність систематизації законодавства у сфері компенсації шкоди та запропоновано концептуальні підходи до створення комплексного нормативного механізму відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам унаслідок війни.

Науковою новизною характеризуються також положення щодо вдосконалення підходів до визначення підстав виникнення зобов'язань із відшкодування шкоди, встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями держави-агресора та заподіяною шкодою, а також оцінювання обсягів матеріальних і нематеріальних збитків. У роботі дістали подальшого розвитку положення щодо співвідношення національних та міжнародно-правових механізмів компенсації, ролі міжнародних судових інституцій і міжнародних організацій у забезпеченні захисту прав постраждалих осіб.

Значний науковий інтерес становлять висновки автора щодо необхідності гармонізації національного законодавства України з міжнародними стандартами у сфері відшкодування шкоди, а також пропозиції щодо підвищення ефективності інституційних механізмів компенсації збитків, завданих збройною агресією. Практичного значення набувають рекомендації, спрямовані на вдосконалення діяльності національних судів, органів публічної влади та механізмів міжнародної співпраці у сфері компенсації шкоди.

Сформульовані у дисертації положення, висновки та рекомендації мають вагоме значення для подальшого розвитку цивільного права, міжнародного гуманітарного права та правозастосовної практики. Результати дослідження можуть бути використані у законотворчій діяльності, практиці

судових та інших державних органів, а також у науково-дослідній та освітній сфері під час викладання дисциплін цивільно-правового та міжнародно-правового спрямування.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, достатньою мірою відображені у наукових публікаціях автора, зарахованих за темою дисертаційного дослідження.

Результати дослідження пройшли належну апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах та наукових семінарах, що свідчить про їх обговорення у фаховому науковому середовищі. Основні положення дисертації висвітлені у фахових наукових публікаціях, у яких автором розкрито теоретичні та практичні аспекти відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам унаслідок війни, проблеми міжнародно-правового регулювання компенсаційних механізмів, а також питання судового захисту прав постраждалих осіб.

Опубліковані праці охоплюють ключові напрями дисертаційного дослідження та відображають основний зміст сформульованих автором наукових положень, висновків і рекомендацій. Зміст публікацій узгоджується зі структурою дисертації, її метою та поставленими завданнями, що свідчить про належний рівень повноти апробації результатів дослідження.

Аналіз наукових публікацій дисертанта дає підстави стверджувати, що основні результати дисертаційного дослідження були своєчасно оприлюднені та достатньо повно відображають наукову новизну й практичне значення виконаної роботи. Це забезпечує належний рівень наукової комунікації та підтверджує відповідність дисертації встановленим вимогам щодо висвітлення результатів дослідження у наукових публікаціях.

Відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, мають самостійний характер та отримані дисертантом на підставі особистих досліджень. Відсоток особистого внеску в публікаціях, виконаних у співавторстві, автором вказано у списку праць, опублікованих за темою дисертації.

У результаті вивчення дисертації академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації не виявлено.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації.

Аналіз змісту анотації свідчить про її відповідність основним положенням дисертації та відсутність у ній не зазначених в основному тексті дисертації положень.

Анотація є узагальненим стислим викладом основного змісту дисертаційної роботи, вміщує положення наукової новизни, дає уявлення про наукове та практичне значення проведеного дослідження. Анотація подана українською та англійською мовами та відповідає вимогам, встановленим МОН України.

Сукупність ключових слів, наведених в анотації, відображає тематику дисертаційної роботи та відповідає її змісту.

Зауваження та дискусійні питання стосовно положень дисертації.

У цілому відзначаючи логічність і послідовність побудови дослідження, його новизну, обґрунтованість та аргументованість отриманих результатів, належний науковий рівень дисертації, потрібно звернути увагу дисертанта на певні положення, що потребують уточнення та додаткової аргументації. А саме:

1. На стор. 58 дисертації автор звертає увагу на екологічні та медико-біологічні збитки, пов'язані зі скороченням тривалості життя населення, погіршенням стану здоров'я, загибеллю людей та зростанням рівня захворюваності. Водночас наведені положення потребували б більш ґрунтового обґрунтування саме причинно-наслідкового зв'язку між зазначеними негативними наслідками та збройною агресією, зокрема із використанням статистичних даних, результатів медико-правових або екологічних досліджень, а також посилань на відповідні міжнародні чи національні аналітичні джерела.

2. У підрозділі 2.1 дисертаційного дослідження автором порушуються важливі питання, пов'язані з підставами виникнення зобов'язань із відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам унаслідок війни, однак зазначена проблематика, з огляду на її складність та практичну значущість, потребувала б більш ґрунтового і системного аналізу. Зокрема, доцільним було б детальніше розкрити юридичну природу таких зобов'язань, особливості їх деліктного характеру, співвідношення норм національного цивільного законодавства та міжнародного права у контексті покладення відповідальності на державу-агресора, а також специфіку встановлення причинно-наслідкового зв'язку між збройною агресією та завданою шкодою. Крім того, посилює б наукову аргументованість дослідження ширше звернення до актуальної судової практики Верховного Суду, Європейського суду з прав людини та інших міжнародних інституцій у

справах, пов'язаних із компенсацією шкоди, спричиненої збройними конфліктами.

3. На стор. 107-109 дисертації, визначаючи систему державних органів, що беруть участь у процесі відшкодування шкоди фізичним та юридичним особам, автор не враховує органи державної виконавчої служби, які відіграють ключову роль у забезпеченні фактичного виконання рішень про стягнення та відшкодування шкоди, що дещо звужує запропоновану систему суб'єктів відповідних правовідносин.

4. Аналізуючи існуючу модель відшкодування шкоди, завданої Україні, фізичним і юридичним особам унаслідок збройної агресії РФ, автор переважно зосереджує увагу на питаннях компенсації шкоди, заподіяної рухомому та нерухомому майну фізичних осіб. Водночас поза належною увагою фактично залишаються проблеми відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю людини, які в умовах воєнних дій мають особливо гострий і суспільно значущий характер. У зв'язку з цим доцільним видавалося б надати хоча б стислий аналіз особливостей правового регулювання компенсації шкоди, пов'язаної з пораненнями, інвалідністю, психологічними травмами, втратою працездатності чи загибеллю особи, а також окреслити проблеми реалізації відповідних механізмів відшкодування на національному та міжнародному рівнях.

Проте висловлені зауваження жодним чином не применшують загальне позитивне враження від дисертаційної роботи та лише підкреслюють складність піднятих автором проблем і одночасно їх актуальність.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Валендюка Олега Сергійовича «Відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам, унаслідок війни» є самостійною, завершеною науковою працею, що містить нові, обґрунтовані та аргументовані результати, які становлять наукову та практичну цінність для розвитку доктринальних і прикладних засад відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам, унаслідок війни.

Зміст дисертації Валендюка Олега Сергійовича відповідає спеціальності 081 «Право».

Дисертація «Відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам, унаслідок війни» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із подальшими змінами), Порядку підготовки здобувачів

вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 та зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023, а її автор – Валендюк Олег Сергійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Опонент:

професорка кафедри службового

та медичного права

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка,

докторка юридичних наук, професорка



Наталія ЛИТВИН

Підпис засвідчую
Вчений секретар
КАРАУЛЬНА Н.

